

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง
แบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาทธรรม

Integrating Buddhist principles to strengthen political culture

Participatory model according to the principles of Iddhipatthamma

พระปัญญวัฒน์ คุตตสีโล (อโนราช)

Phra Punyawat Coottaseelo (Anorach)

วิทยาลัยสงฆ์มหาสารคาม

Mahasarakham Buddhist College

Email : punyawat.aeh@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 15 กุมภาพันธ์ 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 20 เมษายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 20 เมษายน 2568

บทคัดย่อ

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยประการสำคัญที่เป็นการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกในสังคม และเป็นตัวการที่ทำให้รูปแบบและลักษณะของระบบการเมืองในแต่ละสังคมแตกต่างกันไป การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาทธรรมมี 4 ประการดังต่อไปนี้ คือ 1) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงตามหลักอิทธิบาทธรรม ประชาชนควรเสียสละและการสนับสนุนทางการเมืองควรยึดมั่นและเชื่อถือเคารพในศักดิ์ศรีความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) ด้านความสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองตามหลักอิทธิบาทธรรม ประชาชนควรแสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานมีความหวังดีและปรารถนาดีต่อกัน 3) ด้านตระหนักในผลกระทบของนโยบายตามหลักอิทธิบาทธรรม ประชาชนควรมีจิตสาธารณะ ระดมความคิดเพื่อกำหนดนโยบาย ยอมรับผลกระทบอันอาจจะเกิดขึ้น และ 4) ด้านมีความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมืองตามหลักอิทธิบาทธรรม ประชาชนควรมีจิตสำนึกให้กับชุมชน สังคม ให้รับรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ในการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเป็นผลผลิตของความรู้ ความคิด และความเชื่อทางการเมืองที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการกล่อมเกลாதาสังคม ซึ่งประกอบด้วยสถาบันหลักที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการเมืองการปกครอง และสถาบันสื่อมวลชน วัฒนธรรมจะสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมมนุษย์ ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงมีความสำคัญ คือ สร้างเสริมความชอบธรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการริเริ่มทำให้มีการเปลี่ยนแปลง และปัจจัยสำคัญของการพัฒนาการเมือง

คำสำคัญ: การบูรณาการหลักพุทธธรรม, เสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง, อิทธิบาทธรรม

Abstract

Political culture is an important factor that determines the political behavior of members of society. And is the factor that makes the form and nature of the political System in each society different. Integrating Buddhist principles to strengthen participatory political culture according to the principles of Iddhipatadhamma has the following 4 aspects: 1) As for high political participation according to Iddhipadadhamma, the people should sacrifice and support political activities, adhere to and have faith in politics, and respect to the differences of people. 2) As for awareness of civic duty according to Iddhipadadhamma principles, the people should express good willing to colleagues, have good hope and wishes to each other. 3) As for awareness of impact of the policy according to Iddhipadadhamma principles, the people should have public mind, brainstorm to fix policies and accept the possible affect. 4) As for the interest in political activities according to Iddhipadadhamma principles, the people should think of community and society and realize their own rights and duties in participation in political activities.

Political culture is that part of culture that is the product of political knowledge, ideas and beliefs that an individual or group of people has transmitted from one generation to the next. Through the process of socialization which consists of important main institutions including: family institution educational institutions, religious institutions, political and administrative institutions and media institutions Culture creates order. And the unity of human society. Therefore, political culture is important in that it promotes political legitimacy. Key factors in initiating change and important factors of political development.

Keywords: Integration of Buddhist principles, strengthen political culture, Iddhipatthammdhamma

บทนำ

การอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งมีกลุ่มคนหรือประชากรจำนวนมากนั้นก็เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์จะอยู่แบบโดดเดี่ยวไม่ได้ต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มนุษย์ต้องการความปลอดภัย การได้รับความคุ้มครอง มนุษย์ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อความอยู่รอดและการพัฒนาของเผ่าพันธุ์ มนุษยชาติ สังคมมนุษย์แตกต่างจากสัตว์เหนือสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ทั่วไป ก็คือ การมีระเบียบ กฎเกณฑ์ ตลอดจนระบบการรับรู้ ความคิดหรือความเชื่อจนมีการยอมรับปฏิบัติกันมาเป็นวิธีการหรือแบบแผน ซึ่งเราริยกว่า “วัฒนธรรม” โดยวัฒนธรรมนั้นมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความ

เจริญงอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวม ถ่ายทอดกันได้ เอาอย่างกันได้ เป็นผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนต่อกันสืบต่อเป็นวัฒนธรรมประเพณีกันมา วัฒนธรรมนั้นไม่ได้มีเฉพาะในสังคมเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงสภาพสังคมใหญ่ที่เรียกว่า “ประเทศ” เพราะสังคมใหญ่ก็จะประกอบไปด้วยสังคมย่อย หรือกลุ่ม องค์กร หน่วยงานต่างๆ ย่อยไปอีกระดับหนึ่ง ซึ่งในแต่ละสังคมนั้นย่อมมีลักษณะที่แตกต่างกันไปไม่มากนักน้อย เนื่องจากแต่ละสังคมมีวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติ และความเคารพนับถือในสังคมนั้น ๆ ลักษณะเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นตัวกำหนดซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมทางการเมืองในสังคมนั้นๆ ทั้งหลายไม่เหมือนกัน ตัวกำหนดเหล่านี้อาจจะพูดโดยรวมได้นั่นคือ “วัฒนธรรมทางการเมือง” (Political culture) ของสังคมนั้น ๆ (พนิตพิชา โคตรโสภณ, 2556 : 1) วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคม (Social Culture) หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ซึ่งมาจากความเชื่อ (Beliefs) ค่านิยม (Values) และทัศนคติทางการเมือง (Attitude) ของบุคคล ซึ่งได้รับการถ่ายทอดปลูกฝังสืบต่อกันมาจนกระทั่งบุคคลยอมรับและยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติการเมืองของสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองเกิดจากกระบวนการปลูกฝังอบรมกล่อมเกลารวมทั้งทางการเมือง (Political Socialization Process) ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่สืบต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน จนทำให้บุคคลในสังคมมีความรู้ทางการเมือง (Political Knowledge) ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมือง (Political Behavior) ของบุคคลในสังคมและเมื่อบุคคลในสังคมมีพฤติกรรมทางการเมืองเป็นแบบแผน (Pattern) พฤติกรรมทางการเมืองที่เป็นแบบแผนก็จะกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมนั้น จากกระบวนการเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าว การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับวิวัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองที่ผ่านมาในอดีต โดยเฉพาะกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนวัฒนธรรมทางการเมืองด้วย (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2550 : 1)

การปกครองประชาธิปไตยได้เริ่มวางรากฐานในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และการปกครองประชาธิปไตยได้เริ่มต้นขึ้นหลังจากการปฏิวัติโดยคณะราษฎร เมื่อในราว พ.ศ. 2475 ประชาธิปไตยของไทยมีอุปสรรคมากมายและล้มเหลวเหมือนกับประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย วัฒนธรรมการเมืองไทยในปัจจุบันมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมระหว่างวัฒนธรรมการเมืองไทยแบบดั้งเดิมกับวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยที่พยายามนำเข้ามาใช้ ลักษณะที่สำคัญคือประชาชนไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองยอมจำนนต่ออำนาจบังคับซึ่งตรงกันข้ามกับลักษณะวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยที่ประชาชนส่วนใหญ่จะมีความรอบรู้ ความเชื่อมั่นประชาธิปไตย และมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง (Rationality Activist) (ภูวน อุณัจจน์, 2548 : 1) การเปลี่ยนแปลงการปกครองในครั้งนี้เป็นการกระทำของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ การเมืองสูง และจัดเป็นชนชั้นนำใหม่ส่งผลให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ความทันสมัยมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเรื่อยมาเป็นเวลากว่าเจ็ดสิบปี แต่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยได้มีการพัฒนาที่ดำเนินไปอย่างเชื่องช้าและไม่สู้จะต่อเนื่องนัก ประชาชนชาวไทยโดยทั่วไปยังคงเหมือนไม่ได้มีความเข้าใจที่ถูกต้องหรือมีส่วนร่วมในการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยเท่าที่ควร โดยคนส่วนใหญ่ยังเข้าใจบทบาทของตนในความเป็น

ประชาธิปไตยเพียงว่าต้องไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น ส่วนผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบนี้ในเชิงวิชาการก็ไม่ประสงค์เข้าไปเกี่ยวข้องหรือมีบทบาทใดๆ มากไปกว่าการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเช่นเดียวกับผู้ที่ไม่มีความรู้ เพราะไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับระบบการเมือง ดังนั้นปรากฏการณ์ประชาธิปไตยในประเทศไทยจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับปรากฏการณ์ของประชาธิปไตยในลาตินอเมริกาซึ่งมีนักวิชาการชาวลาตินอเมริกาผู้หนึ่งเคยกล่าวว่า “ประชาธิปไตยเปรียบเสมือนต้นไม้ที่มาจากเมืองหนาว นำมาปลูกในดินและอากาศที่ผิดเพี้ยนในลาตินอเมริกา ก็ย่อมจะเติบโตอย่างเชื่องช้าและแคระแกรน” จากคำกล่าวดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ต้องรอให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคม จึงจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองแบบประชาธิปไตย แสดงว่าอำนาจสูงสุดทางการเมืองการปกครองยังไม่ได้เป็นของประชาชนตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และตลอดระยะเวลาดังกล่าวนี้ปรากฏว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยยังขาดเสถียรภาพและความต่อเนื่อง (สุนทร พุนเอยิด, 2526 : 1)

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นแนวคิดและเป็นลักษณะเฉพาะในการดำเนินชีวิตของคนในแต่ละสังคมที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความก้าวหน้าของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นๆ ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่มาโดยสร้างเป็นกฎเกณฑ์แบบแผนเพื่อนำไปปฏิบัติให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน และถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลังจนเป็นวิถีของสังคม โดยวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่หล่อหลอมอุปนิสัย มารยาท ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐานในการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคมจนเป็นวัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งวัฒนธรรมทางสังคมมีส่วนในการหล่อหลอมวัฒนธรรมทางการเมืองของแต่ละระบบการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมการเมืองที่มีรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่พฤติกรรมทางการเมืองมีการแสดงออกอย่างเด่นชัดทั้งในรูปแบบของปรัชญา อุดมการณ์ ทศนคติ และความเชื่อทางการเมือง อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองเป็นผลิตผลของความรู้ ความคิด ความเชื่อ และทศนคติทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกคนหนึ่ง โดยวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นผลของการแสดงออกพฤติกรรมของคนในสังคมผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองที่สะท้อนให้เห็นภาพของการเรียนรู้เป็นเสมือนแนวทางของพฤติกรรมในการเสริมสร้างพลังให้ประชาชนได้ยึดถือปฏิบัติซึ่งการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองนั้นต้องอาศัยกระบวนการอบรม ปลูกฝัง หล่อหลอม กล่อมเกลา ทั้ง ค่านิยม ความเชื่อ และทศนคติ จากสถาบันหลักที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันสื่อมวลชน และจากสถาบันทางสังคมอื่น ๆ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ และมีความศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยจนเกิดเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีความเหมาะสมและเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนตามวิถีประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2556 : 7)

วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นปัจจัยประการสำคัญที่เป็นการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกในสังคม และเป็นตัวการที่ทำให้รูปแบบและลักษณะของระบบการเมืองในแต่ละสังคมแตกต่างกัน

ไป ทั้งนี้หากชนในชาติมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นหนักไปทางอำนาจนิยมก็เป็นการยากที่จะพัฒนาระบบประชาธิปไตยไปสู่จุดหมายได้ (กมล สมวิเชียร, 2514 : 16) ผู้เขียนได้ตระหนักถึงการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาทธรรม ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกในสังคม และเป็นตัวการที่ทำให้รูปแบบและลักษณะของระบบการเมืองในแต่ละสังคมแตกต่างกันไป ทั้งนี้หากชนในชาติมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นหนักไปทางอำนาจนิยมก็เป็นการยากที่จะพัฒนาระบบประชาธิปไตยไปสู่จุดหมายได้ ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาทธรรม เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนช่วยเหลือ ปรับปรุง พัฒนา และดำเนินงานในการสนับสนุนส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนอันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดให้แก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ต่อไป

ความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรม (Culture) หมายถึง สิ่งที่ทำให้ความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ วิถีชีวิตของหมู่คณะ ดังนั้นจึงอนุมานได้เป็นสังเขปว่า วัฒนธรรมทางการเมืองก็คือสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามทางการเมืองแก่หมู่คณะ หรือวิถีชีวิตทางการเมืองของหมู่คณะนั่นเอง โดยทั่วไปสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่สิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นมักเป็นสิ่งที่ดีงาม วัฒนธรรมจึงมีรากฐานที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตที่ดีงามของมนุษย์ในสังคม เมื่อเป็นดังนี้วัฒนธรรมทางการเมืองจึงน่าจะมีรากฐานที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตทางการเมืองที่ดีงามของมนุษย์ในสังคม วัฒนธรรม หมายถึง ผลรวมของระบบความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม ประเพณี ตลอดจนความสามารถและอุปนิสัยต่างๆ ซึ่งเป็นผลมาจากสมาชิกของสังคม วัฒนธรรมเป็นระบบความเชื่อและค่านิยมทางสังคม ซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นทั้งกฎและระเบียบหรือมาตรฐานของวิถีการดำรงชีวิต ของคนในกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง คำจำกัดความว่าวัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิต (Way of life) ของกลุ่มคนหนึ่งซึ่งเป็นแบบแผนรวมทั้งหมดของชีวิตที่มักจะมีและเป็นแบบเดียวกันหรือคล้ายกัน และแบบแผนของวิถีชีวิตเหล่านี้เป็นแบบแผนที่มีการเรียนรู้และมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยเฉพาะอาศัยภาษาและการเลียนแบบ วัฒนธรรมประกอบด้วยรูปแบบของพฤติกรรมทั้งที่แฝงเร้นและที่เห็นได้อย่างชัดแจ้งได้มาและถ่ายทอดออกไปโดยผ่านสัญลักษณ์ประกอบกันขึ้นเป็นความสำเร็จเฉพาะตัวของกลุ่มคนต่างๆ ทั้งนี้รวมทั้งสิ่งที่ผลิตออกมาในรูปประดิษฐ์กรรมทั้งหลายด้วยสาระสำคัญที่เป็นแก่นของวัฒนธรรม ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ประเพณี และความชำนาญที่คนเราได้มาในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม (อานนท์ อาภาภิรมย์, 2542 : 33-35)

วัฒนธรรมจึงมีลักษณะที่แสดงออกถึงแบบแผนพฤติกรรม ของการดำรงชีวิตของกลุ่มคนที่ได้มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ด้วยการอบรมกล่อมเกลา ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยพฤติกรรมเหล่านี้ จะเป็นผลที่เกิดขึ้นจากความเชื่อ (Belief) ค่านิยม (Value) และทัศนคติ (Attitude) ที่มีการถ่ายทอดสิ่งสมด้วย

กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Socialization Process) อันนำไปสู่เงื่อนไขของพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตด้วย (สมบัติ อารังธวงศ์, 2538 : 326)

จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง แบบอย่างของการดำรงชีวิตของชนหมู่ใดหมู่หนึ่งและก่อนที่จะต้องมีการปฏิบัติคล้อยตามกันในหมู่ชนคนจำนวนมากจนปฏิบัติตามกันทั้งกลุ่มและมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานานจนปรากฏเป็นแบบอย่างให้เห็นชัดเจนแน่นอน หากหมู่ชนที่เป็นเจ้าของร่วมมือกันปฏิบัติตามแบบอย่างความประพฤติ ความคิด และความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติที่ร่วมกันเป็นแบบแผนของชีวิตของหมู่คนนั้นติดต่อกันเป็นเวลายาวนาน แบบแผนของความประพฤตินั้นจะกลายเป็นวัฒนธรรม

ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง

ความหมายของความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองนั้น วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคม (Social Culture) ที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งมายังคนอีกรุ่นหนึ่ง วัฒนธรรมจึงมีความสำคัญในลักษณะที่ถือว่าเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ซึ่งในทางสังคมศาสตร์ ถือว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลเป็นผลมาจากความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมืองของบุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดเป็นมรดกจากคนกลุ่มหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ที่ปลูกฝังสืบทอดจนกระทั่งกลุ่มบุคคลยอมรับและยึดถือเป็นแนวทางการปฏิบัติทางการเมืองในสังคม “วัฒนธรรม” เป็นแบบอย่างของการดำรงชีวิตของชนหมู่ใดหมู่หนึ่ง และก่อนที่จะมาเป็นแบบอย่างขึ้นมาได้ จะต้องมีการปฏิบัติคล้อยตามกันในหมู่คนจำนวนมากพอสมควร การปฏิบัติที่สืบทอดกันมาจนเป็นแบบอย่างที่ดีชัดเจน ทั้งความประพฤติ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติที่ร่วมกันเป็นแบบแผนของความประพฤติจนกลายเป็นวัฒนธรรม วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นทัศนคติ และการอบรมที่แต่ละคนได้รับจากระบบการเมืองนั้นๆ ซึ่งประกอบด้วยความรู้สึกนิยม และไม่นิยมต่อระบบการเมือง และการประเมินค่าต่อเหตุการณ์ทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง องค์ประกอบรวม (Core Components) ที่มีความโน้มเอียง (Orientation) ต่อปัจจัยต่างๆ ในแบบแผนทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อ และความรู้สึกที่เป็นระเบียบ และมีความหมายต่อกระบวนการทางการเมือง และที่เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับรากฐานทางสมมติฐานและกฎระเบียบต่างๆ ซึ่งครอบคลุมพฤติกรรมต่างๆ ดังนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองคือการแสดงออกในรูปแบบรวมๆกับทางจิตวิทยาและความนึกคิดทางการเมืองนั่นเอง วัฒนธรรม หมายถึง การเมืองเป็นเรื่องของการใช้อำนาจในการแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคมโดยส่วนรวม โดยมีเอกลักษณ์ในการใช้กำลังบังคับเพื่อให้เป็นไปตามนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยใน “The Civic Culture” ทำการศึกษาวิจัยตัวอย่าง 5 ประเทศ (เยอรมัน อิตาลี เม็กซิโก อังกฤษและสหรัฐอเมริกา) และได้ให้ความหมายวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยว่าเป็นเรื่องของความเชื่อ ความปรารถนา และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและได้จำแนกรูปแบบความโน้มเอียงทางการเมืองของบุคคลในฐานะเป็นสมาชิกของ

ระบบการเมือง โดยกล่าวว่าความโน้มเอียงทางการเมือง แบบแผน ทักษะทางการเมืองของบุคคลนั้น แบ่งออกได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ความโน้มเอียงทางการเมืองรับรู้ (Cognitive Orientation) เป็นเรื่องของความเข้าใจและความเชื่อที่มีต่อระบบการเมือง บทบาทและหน้าที่ตามบทบาทนั้นๆ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) และปัจจัยผลิตผล (Outputs) ของระบบการเมือง

2. ความโน้มเอียงตามความรู้สึกนึกคิด (Affective Orientation) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่างๆของระบบการเมือง

3. ความโน้มเอียงในการประเมินค่า (Evaluative Orientation) เป็นการใช้ดุลยพินิจและการตัดสินใจในการให้ความเห็นต่างๆ เกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมือง และปรากฏการณ์ทางการเมืองอันเป็นผลที่เกิดจากบุคคลได้รวบรวมมาตรการทางคุณค่าและกำหนดกฎเกณฑ์ โดยอาศัยข่าวสารและความรู้สึกเป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจหรือข้อคิดเห็น (สุรสิทธิ์ อดุบุรี, 2541 : 10)

จะเห็นได้ว่า ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมร่วมกันของบุคคลในสังคมที่เกี่ยวกับการเมือง ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการอบรมกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ทำให้บุคคลในฐานะสมาชิกของระบบการเมืองมีความโน้มเอียงทางการเมืองรับรู้ ความรู้สึก และประเมินค่าที่มีต่อระบบการเมือง

กระบวนการเกิดของวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) คือส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคม (Social Culture) เป็นวัฒนธรรมที่ครอบคลุมสังคมทั้งหมด โดยวัฒนธรรมทางการเมืองจะเกี่ยวข้องเฉพาะ “การเมือง” เป็นหลักซึ่งโดยความเป็นจริงจะเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมส่วนอื่นๆ ของสังคมอย่างใกล้ชิด ดังนั้น กระบวนการเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นอย่างเดียวกับกระบวนการเกิดวัฒนธรรมทางสังคม โดยมีกระบวนการดังต่อไปนี้

1. กระบวนการปลูกฝังอบรมกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง (Political Socialization Process) บุคคลในสังคมจะผ่านกระบวนการปลูกฝังอบรมหล่อหลอมกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองมาแต่แรกเกิดโดยเริ่มต้นตั้งแต่ ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ที่ทำงาน และจากสิ่งแวดล้อมโดยรวม โดยกระบวนการนี้จะเกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม

2. ความรู้ทางการเมือง (Political Knowledge) จากกระบวนการปลูกฝังอบรมหล่อหลอมกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อมจะทำให้บุคคลเกิดความรู้ทางการเมือง จากความรู้ทางกว้างจนถึงความรู้ทางลึก อาทิ ความรู้เกี่ยวกับอุดมการณ์ของระบอบการเมืองต่าง ๆ ได้แก่ ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ระบอบเผด็จการทหารระบอบคอมมิวนิสต์ ระบอบสังคมนิยมและระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น หรือความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมและพฤติกรรมทางการเมืองรูปแบบต่าง ๆ ทั้งจากการปลูกฝังจากครอบครัว โรงเรียนองค์กรที่ทำงานและจากสื่อต่างๆ กระบวนการนี้ จะทำให้บุคคลมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ “การเมือง” ในมุมมองอย่างหลากหลาย

3. ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง (Political Beliefs, Values, Attitudes) เมื่อบุคคลมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมหรือเป็นความรู้แค่ผิวเผินหรือแบบลึกซึ้ง กระบวนการรับรู้ (Perception Process) ของแต่ละคนจะหา หน้าที่ในการกลั่นกรอง ถ้าเห็นว่าสิ่งใดไม่ดีจะเกิดการปฏิเสธ เช่น บุคคลเห็นว่าระบอบเผด็จการทหารหรือระบอบคอมมิวนิสต์ไม่ดีก็จะปฏิเสธแต่ถ้าเห็นว่าดีเพราะเป็นที่นิยมของบุคคลทั่วไปหรือหลักการที่ดี เช่น ถ้าบุคคลเห็นว่า ระบอบประชาธิปไตยดี กระบวนการรับรู้จะทำให้เกิดการยอมรับจนกลายเป็นความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมืองของตน ซึ่งมีลักษณะดังนี้

3.1) ระบบความเชื่อ (Beliefs) เป็นความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ดำรงอยู่ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือเป็นสิ่งที่ผิดเป็นการประเมินค่าถึงสิ่งที่เป็นอยู่ว่าดีหรือเลวหรือเป็นความเชื่อเกี่ยวกับวิธีหรือเป้าหมายของการกระทำ ว่าเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาหรือไม่ความเชื่อเป็นสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคลเมื่อบุคคลมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองและเห็นว่าการเมืองระบบใดดี ก็จะยอมรับและยึดถือกลายเป็นความเชื่อทางการเมืองของตน อาทิ ความเชื่อเกี่ยวกับระบอบการเมืองต่าง ๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคล

3.2) ค่านิยม (Values) เป็นความเชื่อที่ยึดถือสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน เป็นความเชื่อเกี่ยวกับวิธีหรือเป้าหมายการกระทำ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะยืนยงถาวรต่างกับสมัยนิยม (Fashion) ที่ไม่ยืนยงถาวร เป็นความเชื่อที่มีผลต่อการกระทำ ในระยะสั้นแล้วเลือนหายไป ค่านิยมทางการเมืองจึงเป็นการแสดงออกของความเชื่อทางการเมืองในรูปของการกระทำ ที่สามารถมองเห็นได้ อาทิ ค่านิยมเผด็จการและค่านิยมประชาธิปไตย เป็นต้น การกระทำ ต่าง ๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลจะทำให้รู้ว่าบุคคลเหล่านี้มีความเชื่อทางการเมืองอย่างไร

3.3) ทัศนคติ (Attitude) เป็นความรู้สึกของตนที่สั่งสมมาจากประสบการณ์อันยาวนานและมีผลต่อการตอบสนองสิ่งต่าง ๆ ด้วยลักษณะของความรู้สึกและความพอใจของตน ดังนั้น ทัศนคติทางการเมืองจึงเกิดขึ้นจากกระบวนการรับรู้ทางการเมืองของบุคคลจนกระทั่งทำให้เกิดความเชื่อทางการเมืองเกี่ยวกับลัทธิหรือระบอบการเมืองต่าง ๆ และการแสดงออกในรูปแบบของความรู้สึกทางการเมือง อาทิเช่น รู้สึกพอใจกับระบอบประชาธิปไตยที่เคารพในเรื่องเสรีภาพ ความเสมอภาคและความยุติธรรมของคนในสังคมและรู้สึกไม่พอใจกับระบอบการเมืองที่ละเมิดสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล เป็นต้น

3.4) พฤติกรรมทางการเมือง (Political Behaviors) เมื่อบุคคลมีความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติทางการเมืองอย่างไรก็จะส่งผลให้บุคคลมีพฤติกรรมทางการเมืองอย่างนั้น อาทิเช่น บุคคลใดมีความเชื่อในระบอบประชาธิปไตย บุคคลนั้นก็จะเคารพในสิทธิเสรีภาพทั้งของตนเองและผู้อื่น จะเห็นคุณค่าของความเสมอภาคและความยุติธรรมของสังคม ถ้ามีการเลือกตั้งก็จะไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ ถ้ามีการแสดงความคิดเห็นก็จะเข้าร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล พฤติกรรมการเมืองเหล่านี้ จะเกิดจากอิทธิพลของความเชื่อค่านิยมและทัศนคติทางการเมืองของแต่ละบุคคล

3.5) วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) เมื่อบุคคลมีพฤติกรรมทางการเมืองจนกลายเป็นแบบแผน (Pattern) คือกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถคาดหมายได้ อาทิ บุคคลที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเสมอ บุคคลที่กล้าแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอย่างตรงไปตรงมา และบุคคลที่เคารพในความเสมอภาคของผู้อื่น พฤติกรรมทางการเมืองที่เป็นแบบแผน เช่นนี้ จะกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลนั้นหรือกลุ่มนั้น (สมบัติ อารังธวงค์, 2549 : 48-50)

จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง คือส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคมซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ครอบคลุมสังคมทั้งหมด โดยวัฒนธรรมทางการเมืองจะเกี่ยวข้องเฉพาะ “การเมือง” เป็นหลักซึ่งโดยความเป็นจริงจะเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมส่วนอื่นๆ ของสังคมอย่างใกล้ชิด ดังนั้น กระบวนการเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นอย่างเดียวกับกระบวนการเกิดของวัฒนธรรมทางสังคมโดยมีกระบวนการดังต่อไปนี้ 1) กระบวนการปลูกฝังอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง 2) ความรู้ทางการเมือง 3) ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง เป็นต้น

ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสม

ประเภทวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมนั้นแบ่งออกเป็น 3 ประเภทดังนี้ 1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิม (The Parochial Political Culture) 2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (The Subject Political Culture) และ 3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมทางการเมือง (The Participant Political Culture) ไม่ได้หมายความว่าในสังคมหนึ่งๆ จะมีวัฒนธรรมทางการเมืองประเภทเดียว แต่อาจมีลักษณะผสมระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองทั้ง 3 รูปแบบผสมอยู่ในสังคมในระดับที่แตกต่างกันไปได้จึงแบ่งประเภทระบบการเมืองที่มีลักษณะผสมออกไปอีก 3 แบบ คือ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมผสมไพร่ฟ้า (Parochial – Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่คนส่วนใหญ่ไม่ได้ยอมรับในอำนาจดั้งเดิม เช่น อำนาจของหัวหน้าเผ่าหรือเจ้าของที่ดินอีกต่อไป แต่จะให้ความภักดีต่อระบบการเมืองที่ซับซ้อนกว่าเดิม กล่าวคือ จะยอมรับอำนาจของรัฐบาลกลางแทนที่จะยอมรับอำนาจของหัวหน้าเผ่า แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังไม่สนใจที่จะเรียกร้องสิทธิทางการเมืองหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วมทางการเมือง (Subject-Participant Political Culture) เป็นรูปแบบระบบการเมืองที่ประชาชนบางส่วนเริ่มมีความสนใจปรารถนาที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง โดยคิดว่าตนมีบทบาท มีอิทธิพลที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยมีการเรียกร้องสิทธิทางการเมือง แต่ในขณะเดียวกัน ยังมีประชาชนอีกจำนวนหนึ่ง ยังคงเมินเฉยและไม่สนใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองสองแบบที่ผสมกันแบบนี้ อาจมีส่วนทำให้ระบบการเมืองไม่มั่นคง ถ้าประชาชนส่วนหนึ่งยังมีความโน้มเอียงทางอำนาจนิยมอยู่ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ที่มีอยู่ในกลุ่มชนส่วนน้อย และถูกทำลายจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าอยู่เสมอ อาจทำให้ระบบการเมืองที่มีรูปแบบประชาธิปไตยไร้เสถียรภาพ ในระยะแรกๆ ของการนำรูปแบบประชาธิปไตยมาใช้ แต่ถ้าวัฒนธรรมทางการเมืองผสมสองแบบนี้ดำเนินไปได้ในเวลาอันสมควร

โดยมีระบบการเมืองประชาธิปไตยในรูปแบบมีความต่อเนื่อง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม อาจมีอิทธิพลทำให้ผู้มีส่วนวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าหรือกลุ่มที่มีความโน้มเอียงทางการเมืองแบบอำนาจนิยมเปลี่ยนท่าทีและทัศนคติ

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมผสมแบบมีส่วนร่วมทางการเมือง (Parochial-Participant Political Culture) วัฒนธรรมทางการเมืองรูปแบบนี้ปรากฏอยู่ในประเทศเกิดใหม่ และกำลังเป็นปัญหาในการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง ประชาชนในประเทศเหล่านี้ส่วนมากจะมีวัฒนธรรมการเมืองแบบดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมมีความจงรักภักดีอย่างแน่นแฟ้นต่อกลุ่มของตนเป็นลำดับแรก และมีทัศนคติต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในทางที่จะแสวงหาผลประโยชน์เฉพาะเชื้อชาติ เฉพาะกลุ่ม ไม่มีการประนีประนอมระหว่างกลุ่มที่แตกต่าง ก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคม

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย แม้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้จะมีลักษณะส่งเสริมให้คนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง เพราะการเข้าไปมีส่วนร่วมนี้อาจอยู่ในรูปของอารมณ์ปราศจากเหตุผล หรือเป็นไปเพื่อผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มวงแคบๆก็ได้ ดังนั้นพวกเขาจึงได้เสนอวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสาน เรียกว่า “วัฒนธรรมแบบอารยะชน” หรือ “วัฒนธรรมแบบพลเมืองดี” (Civic Culture) ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่ส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นที่ยอมรับของความโน้มเอียงทางการเมืองทั้ง 3 รูปแบบเข้าด้วยกันก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการปกครอง การใช้อำนาจบริหารของรัฐบาลกับการเข้ามีส่วนร่วมและการตอบสนองของประชาชน ต่อการปกครองของรัฐบาล โดยเน้นที่พฤติกรรมของคนในระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยที่เอื้ออำนวยหรือส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย โดยผู้ที่สนใจการเมืองกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง จะต้องใคร่ครวญอย่างรอบคอบ โดยการประเมินจากพยานหลักฐานและการตรวจสอบ เปรียบเทียบที่จะเลือกตัดสินใจจากทางเลือกที่มีอยู่หลายทาง การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นการศึกษาระบบการเมืองทั้งหมด กล่าวคือเป็นการใช้วัฒนธรรมทางการเมือง ศึกษาการเมืองและกิจการทางการเมือง ซึ่งทำให้การศึกษาใกล้เคียงกับความจริง ดังนั้น การที่จะเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศใดประเทศหนึ่งจึงจำเป็นต้องศึกษาความเป็นมาของประเทศนั้น หรือขององค์กรใดองค์กรหนึ่งก็จำเป็นที่จะต้องศึกษาความเป็นมาขององค์กรนั้นๆ รวมถึง ศึกษาทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ความเข้าใจ ความรู้สึกที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ (วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, 2545 : 154-155)

จะเห็นได้ว่า ประเภทวัฒนธรรมทางการเมืองแบ่งออกเป็น 3 ประเภทนี้ ไม่ได้หมายความว่าในสังคมหนึ่งๆ จะมีวัฒนธรรมทางการเมืองประเภทเดียว แต่อาจมีลักษณะผสมระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองทั้ง 3 รูปแบบผสมอยู่ในสังคม ประเภทระบบการเมืองที่มีลักษณะผสมออกไปอีก 3 แบบ คือ 1) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมผสมไพร่ฟ้า 2) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วมทางการเมือง และ 3) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมผสมแบบมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้น การที่

จะเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศใดประเทศหนึ่ง จึงจำเป็นจะต้องศึกษาความเป็นมาของประเทศนั้น

ความสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเป็นผลผลิตของความรู้ ความคิด และความเชื่อทางการเมืองที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการกล่อมเกลாதองศาสังคม หรือกระบวนการกล่อมเกลாதองศาการเมือง ซึ่งประกอบด้วยสถาบันหลักที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการเมืองการปกครอง และสถาบันสื่อมวลชน สถาบันการบันเทิงคดีต่างๆ ซึ่งวัฒนธรรมจะมีอยู่เฉพาะสังคมมนุษย์เท่านั้นไม่ว่ากลุ่มใดพวกใดล้วนมีวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมจะสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมมนุษย์ ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงมีความสำคัญ ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางการเมืองคือ ปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้กับระบบการปกครองของแต่ละรัฐ และทำให้ระบบการเมืองของแต่ละรัฐดำรงคงอยู่ได้อย่างราบรื่น เพราะประชาชนจะให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือกับรัฐบาล โดยการเชื่อฟังคำสั่งและกฎหมายต่างๆ อันทำให้เกิดความมีระเบียบของสังคม

2. วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นหรือริเริ่มให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้มักได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตกและมักจะเกิดในหมู่ชนชั้นผู้นำของสังคม (elite) ซึ่งไม่พอใจสภาพการปกครองทางการเมืองที่ล้าหลัง และด้อยประสิทธิภาพ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนอง ความต้องการของประชาชนได้ จึงต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2556 : 19-20)

ความสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองนั้น ซึ่งสามารถแบ่งความสำคัญออกได้เป็น 3 ประการดังต่อไปนี้ คือ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเสริมความชอบธรรมทางการเมือง (Political Legitimacy) ให้ระบบการเมืองอันเป็นผลทา ให้ระบบการเมืองสามารถดำรงอยู่ได้ประชาชนจะให้ความร่วมมือกับรัฐโดยการเชื่อฟังคำสั่งของประมุขและปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อเป็นการรักษาระเบียบของสังคมการเมือง

2. วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการริเริ่มทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองส่วนใหญ่มักจะเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางวัฒนธรรมการเมืองสมัยใหม่ที่ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มประเทศตะวันตก เพื่อแก้ไขปัญหาของชาติ และตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

3. วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาการเมือง หากสังคมการเมืองใดประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับเป้าหมายของอุดมการณ์ทางการเมืองของสังคมนั้น ก็จะสามารถนำ อุดมการณ์ทางการเมืองนั้นมาขึ้นา เป็นแนวทางปฏิบัติสอดคล้องกับวัฒนธรรมทาง

การเมืองของประชาชน เพื่อบรรลุเป้าหมายของอุดมการณ์ทางการเมืองนั้น (ศรายุทธ นกใหญ่, 2558 : 72)

จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเป็นผลิตผลของความรู้ ความคิด และความเชื่อทางการเมืองที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการกล่อมเกลாதาสังคม ซึ่งประกอบด้วยสถาบันหลักที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการเมืองการปกครอง และสถาบันสื่อมวลชน วัฒนธรรมจะสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมมนุษย์ ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงมีความสำคัญ คือ สร้างเสริมความชอบธรรมทางการเมือง ปัจจัยสำคัญในการริเริ่มทำให้มีการเปลี่ยนแปลง และปัจจัยสำคัญของการพัฒนาการเมือง

บทสรุป

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยประการสำคัญที่เป็นการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกในสังคม และเป็นตัวการที่ทำให้รูปแบบและลักษณะของระบบการเมืองในแต่ละสังคมแตกต่างกันไป วัฒนธรรม หมายถึง แบบอย่างของการดำรงชีวิตของชนหมู่ใดหมู่หนึ่งและก่อนที่จะต้องมีการปฏิบัติ คล้อยตามกันในหมู่ชนคนจำนวนมากจนปฏิบัติตามกันทั้งกลุ่มและมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานานจนปรากฏเป็นแบบอย่างให้เห็นชัดเจนแน่นอน หากหมู่ชนที่เป็นเจ้าของร่วมมือกันปฏิบัติตามแบบอย่าง ความประพฤติ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติที่ร่วมกันเป็นแบบแผนของชีวิตของหมู่คนนั้นติดต่อกันเป็นเวลานาน แบบแผนของความประพฤตินั้นจะกลายเป็นวัฒนธรรม ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมร่วมกันของบุคคลในสังคม ที่เกี่ยวกับการเมือง ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการอบรมกล่อมเกลாதาสังคม และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ทำให้บุคคลในฐานะสมาชิกของระบบการเมืองมีความโน้มเอียงทางการรับรู้ ความรู้สึก และประเมินค่าที่มีต่อระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง คือ ส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคมซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ครอบคลุมสังคมทั้งหมด โดยวัฒนธรรมทางการเมืองจะเกี่ยวข้องเฉพาะ “การเมือง” เป็นหลักซึ่งโดยความเป็นจริงจะเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมส่วนอื่นๆ ของสังคมอย่างใกล้ชิด ดังนั้น กระบวนการเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นอย่างเดียวกับกระบวนการเกิดของวัฒนธรรมทางสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองแบ่งออกเป็น 3 คือ 1) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมผสมไพร่ฟ้า 2) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วมทางการเมือง และ 3) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมผสมแบบมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้น ในการที่จะเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศใดประเทศหนึ่งจึงจำเป็นต้องศึกษาความเป็นมาของประเทศนั้น ๆ ด้วย

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาทธรรมมี 4 ประการดังต่อไปนี้ คือ 1) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงตามหลักอิทธิบาทธรรม ประชาชนควรเสียสละและการสนับสนุนทางการเมืองควรมั่นและเชื่อถือเคารพในศักดิ์ศรีความ

แตกต่างระหว่างบุคคล 2) ด้านความสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองตามหลักอิทธิบาทธรรม ประชาชนควรแสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานมีความหวังดีและปรารถนาดีต่อกัน 3) ด้านตระหนักในผลกระทบของนโยบายตามหลักอิทธิบาทธรรม ประชาชนควรมีจิตสาธารณะ ระดมความคิดเพื่อกำหนดนโยบาย ยอมรับผลกระทบอันอาจจะเกิดขึ้น และ 4) ด้านมีความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมืองตามหลักอิทธิบาทธรรม ประชาชนควรมีจิตสำนึกให้กับชุมชน สังคม ให้รับรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ในการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเป็นผลิตผลของความรู้ ความคิด และความเชื่อทางการเมืองที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการกล่อมเกลாதองสังคม ซึ่งประกอบด้วยสถาบันหลักที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการเมืองการปกครอง และสถาบันสื่อมวลชน วัฒนธรรมจะสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมมนุษย์ ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงมีความสำคัญ คือ สร้างเสริมความชอบธรรมทางการเมือง ปัจจัยสำคัญในการริเริ่มทำให้มีการเปลี่ยนแปลง และปัจจัยสำคัญของการพัฒนาการเมือง

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กมล สมวิเชียร. (2514). **วัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาทางการเมือง**. กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราทางสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- พนิตพิชา โคตรโสภณ. (2556). “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม”. **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ภูวน อุจน์จันทร์. (2548). “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษา : ศึกษาเปรียบเทียบนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กับนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง”. **ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. (2545). **สถาบันและกระบวนการทางการเมือง**. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ศรายุทธ นกใหญ่. (2558). “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนบุรี”. **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุนทร พูนเอียด. (2526). “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาในวิทยาลัยครูกลุ่มภาคใต้”. **ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2556). **วัฒนธรรมทางการเมือง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2550). **การเมืองแนวความคิดและการพัฒนา** พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร : เสมาธรรม.

สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2549). **การเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม.

สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2538). **วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางในสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สุนทรออฟเซต.

สุรสิทธิ์ อุตบุรี. (2541). “วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย”. **รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อานนท์ อาภาภิรมย์. (2542). **สังคมวิทยาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : บำรุงนุกูลจิต.

Barnouw V. (1963). **Culture and Personality**. Homewood Illinois: The Dorsey P